

Gebarentalen zijn jaren niet erkend. Dat is nu aan het veranderen. Het Handtheater, een collectief van dove acteurs dat theatervoorstellingen brengt in de Nederlandse gebarentaal, heeft bijgedragen aan die ontwikkeling. Ter gelegenheid van hun vijfjarig bestaan spelen zij 'De man, de stad en het boek'.

Alles heeft een eigen gebaar

DOOR FLOOR DE BOOYS

Het is stil in het buurtcentrum aan de Stadhouderskade in Amsterdam. Geen top 50 hits, geen getik van ballen op het biljart en ook geen gepraat. Wel af en toe het indringende geluid van een bel. Die niet altijd meteen wordt gehoord.

Een horende die de wereld van de doven binnengaat moet wennen aan de stilte. Maar wie goed kijkt, kan gesprekken horen. Handen bewegen expressief en geven vorm aan een heel eigen taal.

Wie het nu nog over doofstommen heeft maakt een grote vergissing, want al is hun taal stil, ze praten wel degelijk.

Gebarentalen zijn meer dan een eeuw onderdrukt. Het leren spreken en liplezen heeft in het onderwijs aan doven altijd centraal gestaan. Gebarentaal zou de maatschappelijke integratie van de doven in de horende wereld bemoeilijken en misschien zelfs onmogelijk maken. Die optiek is nu aan het veranderen. De Nederlandse regering is bezig de mogelijkheden te onderzoeken om de Nederlandse gebarentaal te erkennen.

In al deze positieve ontwikkelingen speelt het Handtheater een niet onbelangrijke rol. Vijf jaar geleden werd de Stichting Handtheater, een collectief van dove acteurs dat theatervoorstellingen brengt in de Nederlandse gebarentaal, opgericht door John van Gelder, Gert-Jan de Kleer en Jean Couprie. Laatstgenoemde was de eerste die aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht afstudeerde als dramadocent speciaal voor doven.

„Ze wisten daar in eerste instantie niet goed wat ze met me aan moesten”, blikt hij terug. Zijn gebaren krijgen een stem door Mieke Julien, theatertolk en produktieleider van het Handtheater. Zij raakte jaren geleden in de stille wereld van de doven verzeild toen ze een documentaire moest maken over de dovencultuur en meende dat ze op z'n minst de basis van de gebarentaal moest leren. „Ik werd toen verwezen naar een cursus gebarentaal en werd meteen gegrepen door de schoonheid van deze taal”, vertelt Mieke Julien, terwijl ze met haar soepele handen automatisch meepaat.

FOTO HARRY VERKUYLEN

Jean Couprie (links), John van Gelder (midden) en Gert-Jan de Kleer (rechts), oprichters van de Stichting Handtheater.

Om stil te staan bij het feit dat er alweer vijf jaar een podium is voor de dovencultuur maakte Mieke een bijzondere voorstelling voor drie acteurs. „Ik liep al een tijdje met dat idee rond toen ik toevallig op het boekje 'Opmerkingen van een dove & stomme' stuitte. Een vrij onbekend werk, geschreven in 1779 door de dove Fransman Pierre Desloges. Het intrigeerde me meteen om-

dat zijn wederwaardigheden in de horende maatschappij nog steeds heel actueel zijn. Er is in die tweehonderd jaar niet veel veranderd. Nog steeds is er veel onduidelijkheid over de wereld van de doven. Ik krijg regelmatig mensen aan de telefoon met opmerkingen als 'ze kunnen toch braille lezen'. Dan moet ik even diep zuchten om op een aardige toon te vertellen dat braille voor blinde mensen is en dat doven gewoon kunnen lezen als ieder ander”.

Het Franse boekje vormde de basis voor het theaterstuk 'De man, de stad en het boek' dat door Jean Couprie, John van Gelder en Gert-Jan de Kleer wordt gespeeld.

Het was niet eenvoudig om het boek in ge-

barentaal over te zetten. „Waar we bijvoorbeeld tegenaan liepen was het gebaar voor Parijs. Dat bestaat nu uit het aangeven van de Eiffeltoren met de wijsvinger en de middelvinger van beide handen. Maar aangezien de Eiffeltoren nog niet bestond in de tijd waarin het verhaal zich afspeelt, moesten we zelf een gebaar verzinnen. We hebben dan ook een ander gebaar bedacht, waarbij de handen de acht torens van de Bastille aangeven die er toen natuurlijk wel al stond”, zo vertelt Gert-Jan de Kleer. Tijdens een tekstrepêtitie in een buurtcentrum voor doven wordt duidelijk wat we ons moeten voorstellen bij handtheater. Het lijkt op het eerste gezicht een beetje op

mime. „Maar het is echt iets anders. Het is een taal en het geeft uitdrukking aan het 'dove' cultuurgedoe, terwijl mime toch meer een expressie van de horenden is. Het is heel belangrijk voor de emancipatie van de doven dat ze kunnen genieten van hun eigen taal en de schoonheid daarvan. Veel horenden denken dat ze wel even een dove kunnen naspelen en de gebarentaal zo onder de knie hebben. Maar ik vind dat de gebarentaal van de doven moet blijven en dat ze dove acteurs moeten gebruiken voor dove rollen”, vertelt John van Gelder.

Van Gelder werd doof geboren en groeide op in een horend gezin waar weinig moeite werd gedaan om met hem te communiceren. „Van gebarentaal had ik nog nooit gehoord totdat ik een doof vriendje kreeg en een keer bij hem thuis kwam. Er ging een wereld voor me open, ik hoefde me niet meer te vervelen”.

Gert-Jan de Kleer maakt heel sierlijke en fijne gebaren als hij vertelt dat hij een minder geïsoleerde jeugd heeft gehad. „Ik heb een dove zus en kon daar veel mee praten. Daardoor voelde ik me niet zo alleen”.

Bij het maken van theater in gebarentaal moeten verschillende afwegingen worden gemaakt. Jean Couprie: „Het begint al bij de vraag wie je het stuk laat vertellen als dat nodig is: een dove of een horende. En wie moet de regie doen, er zijn maar heel weinig dove regisseurs. Verder moet je nadenken over het feit of je voor een uitsluitend doof of een gemengd publiek wilt spelen. Wij willen het laatste en dat heeft de consequentie dat er getolkt moet worden”.

Wat tolken doet Mieke Julien bij de voorstelling 'De man, de stad en het boek'. Welke stukken ze tolkt hangt een beetje van het publiek af. „Soms zitten er mensen in de zaal die alles letterlijk willen volgen. Mensen die een voorstelling volgen met het tekstboekje op schoot. Dan tolk ik dus veel. Maar er zijn ook mensen die bij onze voorstellingen al hun zintuigen open zetten en misschien niet alles letterlijk maar toch heel goed kunnen volgen. Want gebarentaal is vaak heel beeldend en ligt dicht bij het gevoel. Het grootste compliment voor de acteurs is als ik zo min mogelijk heb hoeven tolken”.

Voorburgs Stads Theater De Tobbe: Handtheater: 'De man, de stad en het boek', gespeeld in Nederlandse gebarentaal en getolkt in het Nederlands.

Op 15 september (20.30). Ook op 9 oktober in het Bibliotheektheater, Rotterdam (20.00).